

42.

17

(42)

1726

21

Q. D. F. F. Q. E. I.
DE

**PETENDIS
EX CONCVRSV VSVRIS**

*EX IVRE ROMANO ATQVE GERMANICO
DISSERIT*

GENEROSISSIMAMQVE ATQVE NOBILISSIMAM
STVDIOSAE IVVENTVTIS
CORONAM

AD

PRAELECTIONES AESTIVAS

EA, QVA PAR EST, HVMANITATE
INVITAT

D. FRID. SCHNADERBACH,

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS IOANNIS GRVNERTI ACAD. TYPOGR.

42

PHILOSOPHIAE
EX CONCORSU AVARIS

IN ACADEMIA REGIA
DIPLOMATICA
GENUENSIS ACADEMIAE NOBILISSIMAE

STUDIOSAE IUVENTUTIS
CORONATAE

PRAELECTIONES AESTIVAE

IN ACADEMIA REGIA

D. RUD. SCHNEIDERI

IN ACADEMIA REGIA
DIPLOMATICA
GENUENSIS ACADEMIAE NOBILISSIMAE

CONSPECTVS DISSERTATIONIS.

- §. 1. Occasio dissertationis & methodus.
§. 2. IVS CIVILE exponitur. LL. XII. Tab. LL. in comitiis latae. Constitutio Iustiniani. Regula iur. Rom.
§. 3. Quando obtineat haec regula?
§. 4. De IVRE GERMANICO in genere.
§. 5. IVS MARCHICVM *vetus*.
§. 6. Ex quo tempore concursus dicatur formatus?
§. 7. IVS MARCHICVM *recentissimum*.
§. 8. IVS SAXON. ELECT. *vetus*.
§. 9. Exceptio prima.
§. 10. secunda.
§. 11. tertia & quarta.
§. 12. quinta
§. 13. rationes huius exceptionis.
§. 14. sexta.
§. 15. septima.
§. 16. octava.
§. 17. nona.
§. 18. decima.
§. 19. vndecima & duodecima.
§. 20. IVS ELECT. *recentiss.*
§. 21. IVS SAXON. DVCALE.
§. 21. Eius differentia ab Electorali.
§. 23. Dubium tollitur.
§. 24. Quousque privilegiatae vsurae peti possint?
§. 25. Dubium remouetur.
§. 26. De ALIIS IVRIBVS.
§. 27. Quae ordine vsurae sint petendae?
§. 28. An post concursum vsurae adhuc peti queant?
§. 29. Significantur praelectiones aestivae.

CONSPICUUS DISSERTATIONIS

- § 1. Occasio dissertationis & methodus
- § 2. In eius expositione. III. XII. §. I. in conspectu
cas. Conditionis Iustitiae Regulae. Rom.
- § 3. Quando obtinere haec regulae
- § 4. De iure casu in genere.
- § 5. In casibus
- § 6. Ex quo tempore conuenit dicitur
- § 7. In casibus
- § 8. In casibus
- § 9. Exceptio
- § 10. In casibus
- § 11. In casibus
- § 12. In casibus
- § 13. In casibus
- § 14. In casibus
- § 15. In casibus
- § 16. In casibus
- § 17. In casibus
- § 18. In casibus
- § 19. In casibus
- § 20. In casibus
- § 21. In casibus
- § 22. In casibus
- § 23. In casibus
- § 24. In casibus
- § 25. In casibus
- § 26. In casibus
- § 27. In casibus
- § 28. In casibus
- § 29. In casibus

§. I.

Vousque in processu concursus Ocasio huius-
 usurae possint peti, an vsque ad ius Dissert.
 tempus moti concursus? an vsque ad
 tempus exsolutionis? grauis est eo-
 rum controversia, qui in rerum
 versantur argumentis, quolibet,
 ceu fieri solet, pro sua tanquam
 pro aris & focis dimicante senten-
 tia. Non quidem is mihi videor,

qui definire illam sustineam; quum tamen nouerim in il-
 lustris quodam iudicio ventilari hanc quaestionem, &
 vtriusque causae patronum omnem mouere lapidem, vi-
 ctoriam vt reportet; non incongruum existimaui, de
 iis, quae hanc in rem scriptae sunt, legibus dispicere,
 quaeque ex illis solide formari possunt argumenta, inquirere.
 Haec autem vt rite fiant, eam seruabo methodum, vt

1) quid ius civile Romanum de hoc capite sancit. *Methodus.*
 uerit, exponam,

2) iura intuear Germanica,
 quidue de eo praecipiant, perpendam. Non tamen
 omnia perlustrare animus est, nimis enim id esset pro-
 lixum, sed potiora tantum: *Marchicum, Saxonica, Mag-
 deburgense, Halberstadiense, Lubecense.* Haec enim qui
 nouerit, reliqua aut ignorare facile aut supplere poterit.

A

§. II.

§. II.

Ius ciu. Rom.
exponitur.

Romanorum primo loco indagaturi iura, illos foeneri exercendo admodum nauasse operam legimus. Conqueritur de hoc Reipublicae malo TACITVS a) testis domesticus. *Vetus*, ait, *admodum in urbe fuit foenebre malum, & discordiarum seditionumque creberrima causa eoque antiquis ac minus corruptis moribus non raro cohibitum. Nam primo XII. tabulis sanctum, ut ne quis vnciaro foenore amplius exerceret, quum antea ex libidine locupletium agigaretur.* Et hanc XII. Tabularum legem egregie restituit Vir incomparabilis IAC. GOTHOFREDVS b)

L. XII. Tabb.

SI QVI VNCIARIO FENORE AMPLIUS FENERASSIT, QVADRVPLIONE LVITO. Enimuero sicut fieri solet, ut, quo semel est imbuta testa, diu feruet odorem, ita, quae semel Romanorum occupauerat animum, foenerandi cupido, tam altas postea egit radices, ut eradicari nullo modo posset. Non quidem deerant leges saluberrimae: LICINIA, DVILLIA MAENIA, MANLIA PLAVTIA, GENVTIA SEMPRONIA, quae singula improborum foeneratorum cohibebant prauitatem, omnibus tamen extirpandis fraudibus vix sufficiebant.

Leges in comitiis latae.

Noua IVSTINIANO auctore prodit lex c) qua veterem duram & grauissimam vsurarum molem ad mediocritatem reducere allaboravit, illustribus *trientes* (quatuor pro centum) mercatoribus *bestes* (octo pro centum) singulis autem aliis *semisses* (sex pro centum) permittens. Aequitati admodum congruere hanc legem nemo dubitauerit, qui ita calculos posuerit: Si forte mea, qua alius vitur quotidieque interdum lucratur, mihi cendum, damnum, quod inde sentio, alio compensandum erit emolumento, ne duplex in me redundet incommodum, quum alter fructibus gaudeat. Non itaque audiendi qui falsa ducti persuasione, omnes in vniuersum vsuras damnant

Conf. Iustini.

a) annal. lib. VI. c. 16.

b) tabula III. leg. 2.

c) L. 26. C. de vsuris.

innant, prohibent, detestantur. Ex horum numero fuisse ARISTOTELEM a) atque SENECAM b) litterarum consignatum reperimus monumentis; aliter autem Legislatores Romanos subduxisse rationes jam occupauimus. Addimus porro: *accessorium fortis* illis fuisse *vsuras*, ideoque illi etiam adjudicatas, qui fortem credidisset. c) *Quae Regula iuris Rom.* ad nostram, quain versamur, quaestionem, applicemus, regula constituitur: *quamdiu fors ipsa potest peti, tamdiu iure Romano etiam peti possunt vsurae. Accessorium enim sequitur suum principale.* Si itaque ea sit debitoris obaerati conditio, vt bona auctoritate iudicis creditoribus sint adsignanda, horumque diuersae constituantur classes, vsurae ex sententia legislatorum Romanorum in eadem locantur, quae forti data est.

§. III.

Quum autem exorto concursu concursus, debitoris bona interdum sufficiant omnibus creditoribus, interdum non; emergit inde quaestio vexatissima: *an viroque casu vsurae in eadem cum sorte locandae sint classe, an vtro eo tantum, si bona sufficiunt?* Qui accurate illam trutinare atque rationes rite sub incudem vocare haud grauat, posteriori tantum casu regulam obtinere deprehendet. POMPONIVM enim d, videbit egregie edicere; *in eo, quod is, qui petit, vel is a quo petitur, lucrifactorus e) est, durior causa est petitoris.* Adeo sana id inculcat ratio, a nemine vt in dubium vocari queat, qui curatori expendisset mente. Si enim ita felicitatis humanae habenda est ratio, omnibus vt bene sit, sane illi magis succurrendum, qui damnum patitur, si cum alio concurrat lucrum quaerente. Huic enim, si cum alio quoad

A 3 hanc

a) Lib. 1. de Republ. c. X.

b) Lib. 7. de benef. c. 10.

c) v. L. 18. qui pot. in pign. L. 9. §. 2. de pactis.

d) in L. 33. de Reg. Iur.

e) ita Florentina. Alii legunt: *lucris petiturus, it: lucris potiturus, lucris causa facturus.*

hanc rem comparaueris, bene iam est, quum damnum non sentit, sed lucrum tantum quærit; illi nequiquam, quum graui adficitur detrimento. Sane aequitas ista Romanis adeo curae fuit cordique, vt in causis fisci concernentibus commoda locum quoque illi concesserint, licet fisci alias maximus esset fauor. Prouoco ad auctoritatem PAPINIANI a) *fisco*, dicentis, *non esse petendam pœnam, nisi creditores suum recuperauerint*. Ecceur autem? quia fiscus lucrum captabat, creditores damnum metuebant. Ex eadem ratione CORNELIVM FELICEM teste PAVLO b) *fisco* legimus se opposuisse, quum matris ille occuparet bona, atque regeffisse: *se ante pœnam* (quam scilicet fiscus a matre sumere volebat,) *esse*; id quod ita etiam esse constitutum Paulus adfirmat. Quae quum ita sint, a maiori ad minus, ceu in scholis loquuntur, recte duco argumentum: *si fiscus lucrum captans postponitur aliis de damno vitando certantibus, multo magis priuatus luero inbians, posthabendus aliis de damno vitando sollicitis*. En aequitatem Romanorum contra ipsum fiscum adhibitam!

§. IV.

De iur.
Germ. in
genere.

Ad Germanorum dum progredior instituta, non incongruum erit, pauca ex vsurarum apud illos historia præfari. TACITI tempore fœnoris illos plane fuisse ignaros, ipse auctor est celeberrimus rerum Germanicarum consignator c) *Fœnus agitare*, inquit, *& vsuras extendere ignotum: ideoque magis seruatur, quam si vetitum esset*. Neque mirandum illud, quum alio loco d) idem testetur; pecunia illos caruisse permutationeque mercium vsos. Postquam autem nummorum a Romanis sibi adquisuerunt notitiam, tanta illorum animos occupauit haben-

a) L. 37. de iur. fisci.

b) in L. 48. §. 1. eod.

c) Tacit. de M. G. c. 26.

d) cap. 5.

habendi cupido, vt HERODIANVS a) scribere non vereretur: *Sunt Germani pecunie in primis auidi nunquam- que non auro pacem Romanis cauponantur.* Inuecta itaque apud Germanos pecunia, auri sacra fames indies maiora cepit incrementa, ita vt vel eorum exemplo doceamur, quam verum sit illud IUVENALIS: b)

crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Atque sic factum, vt foenus atque vsurae se ipsis commendarent variisque constitutionibus ansam praeberent. Ita nouimus graues illas FRANCORVM regum animaduersiones, quibus referta sunt *Capitularia* apud BALVZZIVM. Quum enim Christianismum profiteri inciperet Germania nostra, interpretatione opus erat scripturae sacrae, vnici religionis Christianae fontis. Quam in quum versarentur Clerici, loca offendebant vsuras admodum detestantia: c) quae quum recte interpretari haud possent, destituti omnibus genuinorum interpretum praesidiis, patrumque tantum legentes vestigia HIERONYMI d) AVGVSTINI e) AMBROSII f) vsuras plane damnabant, peccatum existimantes, quicquid vsurae veniret nomine. Principes hoc imbuto prauidicio contra vsuras leges scribebant, concilia se armabant excommunicationisque in vsurarios vibrabant fulmen. Ad saniora autem quum redirent Germani, rem acu hucusque se non tetigisse animaduertebant. Distinctione itaque rem conficere autumabant, vsuras *legitimas* ab *illegitimis* secernentes. Notae inde sunt recentiores Germanorum constitutiones de permissione vsurarum R. I. de anno 1530. §. 26. 1532. §. 7. 1548. §. 17. 1577. §. 17. &c. Immo ipse LVTHERVS g) aequas reputauit eiusmodi con-

a) Lib. VI. cap. II.

b) Satyr. XIV. Lib. 5. 139.

c) Exod. 22, 25. Deuteron. 23, 19. & 20. Luc. 6, 35.

d) ad Ezech. L. 6. c. 18.

e) Homilia 48. it. in psalm. 128.

f) de Tobia c. 3.

g) in der Vermahnung an die Psarr. Herrn vom Wncker in predi-
gen Tom. Ien. VII. fol. 405.

constitutiones, addens: denn es ist igo die Zeit nicht, daß man mit 5. oder 6. Gulden uffs hundert, Reichthum gewinnen kan. Quum itaque in toto Imperio adprobarentur vsurae, variae semper insequabantur de vsuris sanctiones, quouis fere Prouinciae Domino, quod subditis expedire credebat, praecipiente. Ex his hac vice perlustrandae, quae in praecipuis Germaniae prouinciis de illo vsurarium capite, quod nostrae est considerationis, sunt promulgatae.

§. V.

Ius Marchicum vet. in specie.
Regula iur. March.

Marchiam si primo loco intuemur, tot saluberrimis constitutionibus celebrem, regulam deprehendimus in fauorem creditorum postremorum efformatam: *processus concursus sistit cursum vsurarum*. Ita enim in REC. PROVINC. de anno 1653, §. 33. Zum drey und dreyßigsten halten wir für Recht, und ad abbreviandas lites dienlich zu seyn, verordnen auch hiermit, daß in concursibus creditorum, so bald ein formatus concursus entstanden, und der Zustand eines obaerati debitoris zur ordentlichen liquidation seiner Schulden gediehet, der *cursum vsurarum sistit* werden soll. Ratio facile patet: si enim vsurae semper current, euenire facile posset, vt creditores in postremis locati classibus, sorte sua defraudarentur. In eo enim diuortium fecerant legislatores Marchici a Romanis, a) quod indistincte sortem cum vsuris adiuadicarent creditoribus, siue bona sufficerent, siue non. Opus itaque erat alio creditoribus postremis prospicere beneficio, ne in priores nil nisi fructus, in posteriores nil nisi damna redundarent atque detrimenta. Quum autem hoc modo fieri facile posset, vt tergiuersatione priorum creditorum processus admodum protraheretur, sapienter additum: nur daß die liquidation seiner Schulden proesse den Creditoren zu Schaden und Nachtheil nicht von einem Jahr zum andern vorsehlich protrahiret, sondern auß schleunigste zur Endschaft und gänzlichter Nichtigkeit gebracht werde

a) v. sup. §. 3. p. 5. seq.

werde ic. Tandem quoniam in aliis prouinciis, ceu statim exponetur, a) ita obtinet, vt vsurae plane non soluantur, nisi omnes in vniuersum creditores sortem acceperint, ius retorsionis heic quoque inuectum. Verba haec sunt: Wir lassen auch geschehen, daß gegen ausländische Creditores, woselbst denen prioribus creditoribus nur allein die capitalia, und die Zinsen nicht ehe, bis auch die posteriores creditores in sorte befriediget, adiudicaret werden, das ius retorsionis gehalten, auch hinführo in vsuris, es sey in oder extra concursum, deme nach gesprochen werden möge. Et haec ex iure Marchico. Nihil amplius addam, quam quod vehementer mirer, qui factum, vt eximius olim ICtus IO. BRVNNEMANNVS b) constitutionem illam Marchicam aliter sit interpretatus. Distinxit scilicet: an cessio bonorum solenniter sit facta, an sine cessione citati creditores? Priori casu, sicut ait cursum vsurarum; posteriore autem currere vsque ad tempus solutionis. Ita responsum testatur ab *Ordine ICtorum Francofurtensium*, & ita decretum a serenissimo ELECTORE in laudato *Recess. Prouinc.* qui tamen distinctionem illam plane ignorat, & in genere disponit: so bald ein formatus concursus entstanden, id quod tam cum cessione solenni quam absque illa fieri solet. Neque in illo, quem de *concurfus processu* composuit, libro, huius distinctionis fecit mentionem; Sed quum hoc exponeret caput c) loquutione generali rem proposuit, in *Marchia*, aiens, *sicut concursum vsurarum moro concursu.*

§. VI.

Quum autem dictum, regulam hanc obtinere, si- Ex quo tempore concursus dicatur formatus? mulatque concursus sit excitatus, so bald ein formatus concursus entstanden, non immerito inseritur quaestio: *ex quo tempore concursus dici possit formatus?* Alios processus initium capere ex tempore citationis reo insinuatae tralatitium est, de concursu autem non ita conclamatum.

B

MEVII

a) v. §. 18. seqq.

b) in decision. cent. 2. dec. 16.

c) v. Brunn de proc. concurs. c. 1. §. 8. n. 2. it. c. 5. §. 1. n. 6.

MEVII a) quidem auctoritatem tantum non ab omnibus magni heic fieri, scio, neque leges ab isto adlegatas ignoro, b) quarum auctoritate initium concursus a declaratione, quod quis bonis cedere velit, statuendum existimat. Enimuero non praetermittendum puto 1) leges ab eo adlegatas non satis probare quae probari debebant 2) quamvis etiam probent, ex ipsa tamen laudati MEVII sententia de eo tantum agunt casu, si debitor obaeratus bonis cedere constituit. Remanet itaque quaestio: *quando concursus sit initium, si debitor fuga salutem quaesivit?* Anxios illa nonnunquam reddidit Doctores, adeo ut ambigue interdum de illa loquantur legum destituti auctoritate. Obuiam huic malo iuit Rex Potentissimus c) in terris quae Brandenburgicum venerantur sceptrum, de utroque casu ita praecipiens: jedoch, daß in diesem leyten Fall (si sc. debitor bonis cessit) so vset den effect betrifft, der concurs von dem dato, da der debitor mit exhibition der specification seines Vermögens sich zur cession offeriret, sonst aber von dem Tage der citation an zu rechnen.

§. VII.

Ius March.
recent.

Exposui huc vsque ius Marchicum vetus de vsuris praecipiens. Huic autem quum admodum obrogauerit idem Rex noster clementissimus d) nouamque fanciuerit constitutionem omnibus suis prouinciis obseruandam, praeterire illam religio esset. Ita autem est concepta: Keinem Creditoren ist in eben der Ordnung als sein Capital, mehr als zjähriger Zinsen Nachstand anzusehen, die übrige nachstehende Zinsen aber, nachdem alle Creditoren, auch die nur schlechte Hand-Scheine und Buch-Schulden fodern, ihres Capitals halber Befriedigung erhalten, in eben solcher Ordnung, wie die Capitalia vorstehen, anzusehen.

a) Dec. P. VI, Dec. 104.

b) L. 7. §. fin. ff. de pact. L. fin. C. qui bon. ced.

c) in der Königl. Preussl. hypoth. und Concurs-Ordnung de anno 1723, §. 28, in fin.

d) l. c. §. 127.

zuweisen. Temperamentum hoc modo factum, ita scilicet, ne, siue priores siue posteriores sint creditores, haberent, de quo conquererentur. Primus fortasse, qui in Germania hoc temperamento usus, ERNESTVS fuit AVGVSTVS, Episcopus Osnabrugensis, primusque inter Electores Hanoueranos. Egregia est, quam in hanc rem promulgauit, constitutio. Quum enim intellexisset, quanta in terris suis ratione vsurarum iuris esset incertitudo, his vsuras in processu concursus in vna eademque cum sorte locantibus classe; illis autem vsurarum solutionem non nisi restituta omnibus sorte permittentibus, peculiarem hanc in rem anno 1682. edidit sanctionem, ex qua excerpere sequentia conuenit: daß wir dahero solche Mishelligkeit (de qua dixi) aufzuheben, und das unter eine conformität, als wir es der Billigkeit gemäß befinden, zu stifften, für nöthig befunden. Sehen, ordnen und constituiren demnach und in Krafft dieses uns Landes-Fürstl. Hoheit, Macht und Gewalt, daß bey denen concursibus creditorum, in puncto prioritatis vorerst die Capitalia, und bey jedes 3. jährige hinterstellige Zinsen in eben die Classen, worinnen das capital zuerkannt, gesetzt; Die übrigen Zinsen aber nach allen Capitalien hinten an, jedoch in eben solcher Ordnung, wie die Capitalia vorerst hero stehn, adiudiciret werden sollen. Placuit hæc constitutio Potentissimo nostro Regi, & ita placuit, qui suam faceret & sanctioni de hypothecis & concursibus, ceu dictum, infereret, ita tamen, vt iuri retorsionis sit locus, si forsan res nobis sit cum aliis prouinciae subditis. a)

§. VIII.

Saxonicae me nunc vocant terrae, & quidem primo loco Electorales. Plane aliam haec esse vsurarum faciem, ex iis erit manifestum, quae Sapientissimus Saxoniae Lycurgus, AVGVSTVM innuo, anno 1583. in *edicto Torgauensi* b) disposuit: Jedoch, wenn eines Schuldners Güter so weit nicht zureichen, daß die Gläubiger alle ihres ihm vor-

Ius Sax. Elect. vetus.

B 2

gesagt

a) v. cit. §. 127. in fin.

b) v. Codex August. T. 6. p. 146

Ratio.

gesagten Geldes davon befriediget werden könnten, oder, da es gleich endlich zureichte, wegen derer Zinsen, ehe die vergnüget würden, die Haupt-Summen weit zurüct gesetzt werden müssen: soll man auf solchen Fall, von ausgeliehenen Geldern auf keine Zinse; sondern allein auf die *liquidirten* Haupt-Summen sprechen. Wann aber dieselbigen abgelauffen und bezahlet, und es würde alsdenn noch was übrig seyn, mag man von denselben auch die Zinse denen Gläubigern nach eines jeden habenden Rechten und *prioritæt* zu erkennen. *Iisdem verbis eadem repetit* CHRISTIANVS II. anno 1609. a) IOANNES GEORGIVS I. autem confirmavit quidem anno 1622. constitutionem illam in ordinatione process. b) addidit tamen exceptiones nonnullas c) & ita explicavit, vt in mutuo tantum id obtinere diceret. Ratio interim huius dispositionis eadem est, quam supra d) iam adlegauimus: *magis scilicet rationem habendam illius qui de damno vitando, quam qui de lucro captando certat, neque permittendum vt ille duplici fruatur commodo sortem capiens cum vsuris, hic duplici adficiatur detrimento, vtraque perdens.* Mentem ita explicat IO. GEORG. I. rescripto quodam anno 1652. edito e) welches vor sich selbst in der natürlichen Billigkeit beruhet, die da erfordert, was und wie viel einem bona fide vorgeliehen, er so viel und nicht mehr wieder zu geben schuldig sey, die Zinsen aber blos aus gewissen Ursachen für den gehaltenen Nuß und Gebrauch der vorgeliehenen Gelder durch die Obrigkeit nachgelassen worden, es also der natürlichen Billigkeit nicht wohl gemäs zu seyn scheint, daß die von Natur zustehende Befügnis deme weichen solte, so blos lege positicia eingeführet, einer Capital und Zinsen lucriren, der andere aber sein ganzes Capital entrahren und verlihren müste &c. *Hæc sicrite expendimus, Serenissimos Saxoniae Legislatores eadem* fen-

a) v. ib. p. 1060. in f.

b) Tit. 50. §. 2. v. Cod. Aug. T. 1. p. 116.

c) de qu. §. seq.

d) §. 3. p. 5. seq.

e) v. HORN. de priuileg. iur. Elect. Sax. piar. causar. in concursu cred. p. 6.

fensisse intelligimus cum Romanis, horumque placita suis adprobasse edictis. Romani enim, si bona debitoris sufficiunt, vsuras in eadem classe locant: a) Saxones, si omnibus de sorte satisfactum, vsuras ex ordine classium solui praecipiant, quod in effectu reuera idem est. Romani, si bona debitoris non sufficiunt, de sorte omnibus soluenda ante cogitant, quam ad vsuras descendant b) Saxones idem praecipiant. Alii aliam adhuc adducunt rationem quae Saxonicos mouerit legislatores, *odium scilicet vsurarum*. c) Enim uero quum illud oleat principia Cleri Pontificii, ad eiusdem castra id merito relegamus, non nescientes, vsuras, si legis accipiantur permissione, odium plane non mereri, imo, si credendum, quod LV THERVM dixisse ferunt: *mundus sine vsuris stare non potest*.

§. IX.

Iam ad exceptiones, quarum iam inieci mentionem. ^{Exceptiones.}
 ymam constituit IO. GEORG. I. d) ratione rerum venditarum pretio autem non soluto. ^{1)ma.} Audi legislatorem: *Wann einer etwas verkauffet hätte, und es wäre ihm von der Rauff Summa was hinterstellig, die weil er sein eigenthümlich Gut, so er hier gegen mittlerweile nuzen können, entrathen muß und deuoegen, wann ihm solcher Nuz entsteht, das selbe vielmehr pro damno als pro lucri amissione zu achten, soll er in dem Fall, auch der gebührenden Zinse, wann gleich die Güter zu Bezahlung aller Gläubiger nicht zureichen, seiner Ordnung nach befriediget werden. Ante hanc constitutionem diuersae erant Doctorum sententiae, ceu ex iis intelligimus, quae ICtus Saxonicus, DAN. MOLLER e) literis consignauit. Interdum scilicet adfirmatiue, interdum negatiue quaestionem esse decisam ait, nec ipse diffitetur, fluctuasse se atque haesitasse, quoniam caurum de hoc casu erat nihil. Tandem autem ita subducens cal-*

B 3

culos,

a) v. sup. §. 3. p. 5. seq.

b) ib.

c) v. C. 14. qu. 3. & 4.

d) in cit. Ord. Proc. Tit. 50. §. 2.

e) semestrium L. 1. c. 28.

culos, *lucrum heic non tam quaeri quam reuera damnum vitari*, vsuras pretii non soluti ceterorum sorti praefendas iudicauit. Quam sententiam reiecta priore amplexi quoque sunt Ordines Ictorum, & postea anno 1622. Serenissimus confirmauit. Latius quoque id est extensum, ita vt de pecunia hereditaria, Erbe-Gelder und Tage-Zeiten eodem modo pronünciaretur. Rationem dicebant: quod *pecunia hereditaria* certis terminis soluenda, sit *pars pretii non soluti*. Idem est, si quid hoc pacto venditum, vt pretium statutis temporibus soluatur, ceu CARPZOVIVS pluribus expofuit. a)

§. X.

ada.

2)dam idem adiecit IO. GEORG. I. piae memoriae. Tangit scilicet *vsuras annuorum redituum*, de quibus disponit serenissimus legislator, quod aequae forti ceterorum sint praeferendae ac illae, quae ob pretium non solutum debentur. De ratione conuicere si licet, opinionem, annuos reditus non esse vsuras, ansam huic praebuisse constitutioni autumo. Quum enim, ceu supra dedimus demonstratum b) vsurae admodum exosae essent patribus, postea tamen valde adriderent Clericis, fucio opus erat atque alio nomine. Exoriebantur itaque annui reditus approbante MARTINO V. c) & CALIXTO III. d) Pontificibus. Ex illis autem grauius adhuc enascebatur malum, anatocismus scilicet, siue vsurarum vsurae. Quum enim hi *annui reditus* vsurarum haud venirent nomine, sed *merx* appellarentur, sicuti *fors* mutuo data *pretium* audiebat, propter imaginariam quandam emtionem, qua erogans fingebatur emere certam mercem, exoriebatur quaestio: *an, si merx illa iusto tempore non praestaretur, vsurae ex tempore morae possint exigi?* Scapham si scapham adpellassent, quaestionem statim negassent, quum vsurarum exigere vsuras vtique esset prohibitum; sed quoniam annui

a) in Iprud. for. P. I. Const. 28. def. 168. it. def. 164.

b) §. 4. p. 7.

c) in c. 1. de emt. vend. in extr. commt.

d) in c. 2. cod.

annui redditus vsurarum non venirent nomine, sed mercis, adfirmatiue decidebatur quaestio, & sic anatocismus caput extollebat alias summa cura prohibitus. Insequerentur alia, & praecipue constitutum priuilegium, quod in concursu eorum vsurae aliorum fortibus praeferebantur, omnia ex falsa persuasione, ac si peculiare hoc esset negotium ab vsuris plane diuersum, quae inter alios etiam est sententia IOH. PHIL. LYNCKERI a) Rectius autem id expendit Potentissimus Rex FRID. AVGVSTVS, vnde eiusmodi vsurarum priuilegia admodum restrinxit ceu infra pluribus erit exponendum. b) Olim tamen ad pensiones annuas v. g. canonem emphyteuticum, Erb-Zins, Trohn-Geld &c. priuilegium illud etiam fuisse extensum, testes sunt omni exceptione maiores, RICHTERVS c) atque STRVVIVS d).

§. XI.

3)ciae

Superfunt duae adhuc exceptiones, quae eundem legislatorem Serenissimum agnoscunt auctorem. Addidit scilicet 3)tio: *vsuras a fideiussore pro debitore principali solutas*, hasque restituendas ait, licet reliqui creditores forte excidant. Ratio facile patet. Quum enim eiusmodi vsurae ratione fideiussoris reuera non sint vsurae, sed potius fors creditori principali mutuo data, & quidem singulari amicitiae beneficio, aequum vtique est, iure quodam singulari vt etiam gaudeant. Inde ex eadem IO. GEORGII I. constitutione non pecunia tantum pro alio vsurarum loco soluta, sed & id quod interest ante est restituendum, quam ceteri creditores sortem capiant. Hoc autem vtique differre ab vsuris, quis est qui ignoret? Probatione interim eget, qui id quod interest, petit, qua de re responsa collegiorum iuridicorum collegit IO. PHILIPPI e)

4)to

a) de annuis redit. disp. §. 9.

b) §. 20.

c) de priuileg. credit. c. 7. n. 91.

d) Synt. iur. ciu. Ex. 44. th. 58.

e) in Obseruat. ad decisiones Electoral. Sax. Decif. 8. Obs. 27

4)ta.

4)to denique vxor heic peculiari gaudet iure, *vsurasque ratione illarum loco alimentorum debitas* aliis creditoribus praeripit. Soluta scilicet matrimonio dos statim peti potest, ac solet; non tamen ab heredibus statim exsoluitur. Vidua itaque aut vtitur iure retentionis, bonisque mariti infidet, aut curatorem admittit, qui ipsi de alimentis prospiciat, aut denique vsuras dotis acceptat loco alimentorum. Et de hoc postremo casu intelligendus Serenissimus Elector. Ratio non est, quam vulgo adlegant: quia scilicet mulier eas non tanquam vsuras, sed vt interesse petit; ita enim logomachia ne committatur, vereor; sed ex fauore alimentorum id esse deriuandum nemo non videt. Quum enim teste PAVLO a) *occidere videatur, qui alimenta subtrahit, nihilque, VLPiano* b) auctore, *interfit occidat quis, an causam mortis praebet*, prospicere mulieribus voluit legislator, ne deficientibus alimentis periculo vitae exponantur. Ex ipsa illud eluceat lege. Excipit enim legislator casum, si *mulier iam ex alio capite alimentis gaudeat*. Tunc enim vsuras hoc priuilegio destitutas pronunciat. Adde peculiarem adhuc mulierum in iure fauorem, de quo satis commentati sunt BENCKENDORFF, CARPZOV, BRVCKMANN, BECHMANN, alii.

§. XII.

sta.

Quas IO. GEORGIUS I. constituit regulae Saxonicae exceptiones, auxit postea nouasque adiecit filius IO. GEORGIUS II. *ecclesiis, scholis, vniuersitatibus, stipendiatis & hospitalibus* idem concedens priuilegium. Non eadem mens erat Patri, ceu ex peculiari, quam in hanc rem anno 1655. edidit, rescripto c) elucescit. In hoc primo exponit, Auum AVGVSTVM in *edicto Torgauensi* d) sine discrimine creditorum ecclesiastici sint an seculares, disposuisse, vt de forte prius dispiciatur quam de vsuris. Weil nun, pergit, *unsern Grosz-Herrn Vaters fürsätzliche wohl*

a) in L. 4. de agnosc. lib.

b) in L. 15. de sicar.

c) v. Cod. Aug. T. I. p. 193. sqq.

d) de qu. v. sup. §. 8.

wohlbedachte Meinung gewesen, die Verordnung derer gemeinen Rechte von denen Zinsen a) ohne einigen Unterscheid geist- oder weltlichen Mutuanten zu ändern; so können wir nicht sehen, aus was guten Grunde und Bestand über diesen Punct, nach gemeinem Recht in unsern Gerichten zu sprechen, und unsers Groß-Herrn Vaters sonderbahre Landes-Ordnung hindan zu setzen. b) *Obiicit sibi quidem regulam nonnullorum Doctorum de sanctione generali, casus favorabiles non comprehendente*, statim tamen subiicit: *parem aliorum esse numerum, qui illam non adgnoscerent. Praesertim autem, ait, in hoc casu fundamentum illam non praebere, quia non praesumendum, wenn mehr gedachter unser Groß-Herr Vater den Sinn und Vorsatz gehabt hätte, die geistlichen Zinsen von der general-sanction des Torgauischen Ausschreibens zu entfreyen, und bey der dispositione iuris civilis zu lassen, daß er solches mit einem Worte nicht würde ins Werck gerichtet und eximiret, sich dadurch von dem Verdacht, als wäre alles nicht reifflich und wohl erwogen, befreyet haben. Pergit porro ad eam, quam ipse in ordinatione Process. c) hoc de capite promulgauerat sanctionem generalem, & demum haec notatu maxime digna subiicit: Hätten wir einigen Hürsach gehabt, einen Unterscheid unter geist- und weltlichen Schulden zu machen, wäre es so leicht gewesen, unter die Rubriquen, da von einer oder andern geist- oder weltlichen Schuld specialiter gehandelt wird, auch derer Zinsen, daß sie vor denen folgenden Haupt-Summen zu zahlen, specialiter zu gedencken &c. bey diesem addit, (wo es nicht in etlichen Fällen ausdrücklich benennet lassen wir es in alle Wege bewenden, und NB. wolte uns zu nicht weniger Be-*

C

schim

a) putauit scilicet ius civile etiam in casu, si bona non sufficiant, vsuras vna cum sorte adiudicasse, de quo nos autem alia diximus sup. §. 3. p. 5. seq.

b) quod tamen saepius factum, ceu praecudicia euincunt apud CARPZ. L. 4. resp. 46. it. P. I. Constit. 23. def. 171. id quod stomachum mouit Electori.

c) v. sup. §. 2. p. 11.

schimpfung gereichen, wenn wir uff reiffe Berathschlagung eine oder andere Verordnung unsern armen Unterthanen zum besten machten, zu männliches Nachricht durch offenen Druck publicirten, darinnen aus wichtigen Ursachen von denen allgemeinen Rechten abzutreten, daß dennoch Geldsüchtige Leute durch herfürgesuchte delusiones und disputate sich unterstehen wolten, ein anders durch zudringen, und unsere wohlgemeinte sanction ihres Gefallens zu verkehren und aufzuheben. Es giebet die tägliche Erfahrung, in denen bisherigen von Tage zu Tage wachsenden concursibus creditorum, daß der mehrere Theil derselben blossie chirographarii seynd, und solcher gestalt, wann ihnen andere nicht nur mit denen capitalien, sondern auch Zinsen vorgezogen werden, sie alsdenn ganz leer ausgehen, dergestalt, sonderlich unter denen, die keine Handthierung pflegen können, die bittere Armuth je länger je mehr ins Land gebracht, hingegen die Zahl der Unterthanen vergeringert wird. Welches uns desto mehr veranlasset euch nochmahls auf den hellen Buchstaben unserer Ordnung zu weisen etc. Sine dubio itaque putavit serenissimus Elector, ecclesias minus adhuc quam alios decere, lucro adeo inhiare, vt illud cum detrimento aliorum enixe quaerant. Inter modos itaque acquirendi prohibitos ratione ecclesiae reulit, qualibus ecclesiam Romanam semper scatuissè patet ex libro curiosissimo: *neruus rerum gerendarum Romanae ecclesiae*. Sic uti autem fit, vt tempora mutantur & iura mutantur in illis, idem comprobatur exemplum huius sanctionis. Quum enim filius IO. GEORGIUS II. Patri successisset, nouisque & quidem 91. decisionibus Saxonice patriam locupletaret, caput hoc haud reliquit intactum, sed ita anno 1661. edixit: a) Weilsn aber denenjenigen Schulden so Kirchen, Schulen, Universitäten, Stipendiaten und Hospitallen zustehen, als *pis causis* der Vorzug billig zu gönnen, dieselbe auch nach der Rechtsgelehrten Meinung ihre Zinsen nicht als Zinsen, sondern als interesse fodern; hiernechst ohne das die

a) decif. 8.

die gemeinen Rechte den Gläubigern ihre Capitalia nebenst den Zinsen vor andern nachfolgenden Haupt-Summen in gewisser Ordnung vergnügen lassen, so soll ihnen solches interesse nebenst den Capitalien, wenn auch gleich andere nachgesetzte Gläubiger ihrer Haupt-Summen nicht vergnüget werden könnten, hinführo abgestattet, jedoch solches allein auf Erblich und allodial-Güter verstanden werden.

§. XIII.

Alio Consiliario vsim esse IOANNEM GEORGI-
VM II. quam Patrem, vel me non monente vnusquisque
sentiet, & quidem tali, qui piarum causarum fauore ad-
modum fuerit imbutus. ILL. DN. BOEHMERVS,
CARPZOVI id factum esse auctoritate tradit a) certum-
que est huic auctori admodum placuisse, quae de fauore
ecclesiae tanquam piae causae ab aliis erant collecta. b)
Si autem ILL. DN. BOEHMERVM c) atque EXC. DN.
RECHENBERGIVM audimus d) non sine grano salis
illa sunt accipienda. Ecclesiae scilicet vtique piae causae
merentur nomen, si sustentationem spectes Clericorum
ex ipsius redditibus procurandam. Hac enim omnino
publica promouetur utilitas, & sic nemo de fauore bono-
rum ecclesiasticorum dubitabit. *Quid autem si ecclesiae
ultra dotem pastoribus destinatae & ultra ea quae ad repa-
rationem sunt necessaria, plura quotannis percipiunt, quae
tamen in vsus pios, prout decebat, non erogantur, sed quae-
sui exponuntur, quo patrimonium ecclesiasticum quotidie au-
geatur? an tunc quoad haec bona ecclesiastica etiam piae
causae merentur nomen, fauoreque singulari prae aliis ma-
ctanda? vid. ILL. BOEHMERVM vltus illud salutariter
tangentem l. c. Et haec de prima, quam IO. GEORG. II.
adlegauit, ratione sufficiant. Quantum ad alteram, ve-
reor ex fraude Pontificiorum originem ne ducere videa-*

Rationes hu-
ius exceptio-
nis,

C 2

tur.

a) in iur. ecclesiast. L. III. Tit. 16. §. 30.

b) v. Lib. 4. resp. 46. & P. I. Const. 28. def. 171.

c) de priuileg. legatorum piorum genuinis & spurciis cap. 1. §. 5.

d) de eo quod in piis causis impium est.

tur. Vfuras enim damnabant, ideoque ecclesias non de-
 cere profitebantur, sed alio tamen nomine erant permiffae.
 a) Belle hercle! Tertia denique non inauditi quid heic
 fanciri dicit, fed ea, quae in iure Romano de omnibus
 ftatuta effent creditoribus, ecclefiis tanquam piis cauffis
 prae aliis attribui.

§. XIV.

6)ta.

Ecclefiis atque minores in iure faepiffime pari am-
 bulare paffu in vulgus notum eft, id quod & hoc in capite
 prehendere licet. Ante quidem, quam peculiari id
 conftituere decisione, magna erant fententiarum diuor-
 tia, ceu Celeb. Lipfienfis Ictus IO. PHILIPPI b) adno-
 tauit. Anfam id praebuit legislatori ferentiffimo qui eo-
 dem anno 1661. illuftri fatione rem definiret. c) Quum
 autem regula: *vfuras pupillares ftatim cum ipfa forte in con-
 curfu praeflandas*, aequiuocationi occafionem praebere
 poffet, quia duplici fignificatione vox illa accipi potefit,
 vel ita, vt intelligantur *vfurae omnibus*, quotquot funt,
pupillis debitaes, vel eo modo, vt, *quas tutor pupillis debet*,
 eo quod illorum pecunia vfus eft, aut rite non admini-
 ftrauit, fcrupulum hunc fufitit Serentiffimus clare men-
 tem explicans: Durch die unmündigen Kinder Zinfen wer-
 den an diefem Ort keine andere Zinfen verftanden als diejeni-
 gen, wann ein Vormund feines Mündleins Geld in feinen
 Nutzen wendet, oder fahrläßiger Weife bey fich behält, und
 nicht ausleihet, auch bey noch wählender Vormundfchaft, und
 ehe er fich derfelben würcklich entbrochen, ein concursus zu des
 Vormunds Vermögen fich ereignet. Descriptionem illam
 infequitur conftitutio: Wann nun folchergeftalt ein Un-
 mündiger bey feinem Vormund Capital und Zinfen zu fodern,
 fo follen hinführo, weifen die Zinfen nicht ex mutuo, fondern
 aus der verwalteten Vormundfchaft herrühren, an ihm felbft
 privilegiert feyn, und den Unmündigen damit derfelbe nicht
 in

a) v. fup. §. 10. p. 14.

b) in obferuation. ex decif. Elef. Sax. Decif. 9. Obf. 1.

c) Est decif. 9. in Cod. Aug. T. I. p. 298.

in Schaden komme, als ein interesse gebühren, beydes zu gleich in eine Classe und Ordnung, wann auch die andern Gläubiger ihre Capitalien nicht erlangen, angefetzt und bezahlet werden. Pertinet hoc ad singularia quibus pupilli gaudent priuilegia, quaeque ab aliis M. MANTVA, P. MVLLERO, IO. GEORG. SIMONE, IO. BVRCHARDO &c. fufe satis sunt explicata. Hoc autem non praetermittendum, quod si tutori forsan pecunia pupilli sub vsuris relinquatur finita tutela, hae vsurae priuilegio isto non amplius gaudeant, item: si tutor pecuniam pupilli alteri sub vsuris elocauit, hic autem postea bonis labatur & haud soluendo existat, ceu pluribus persequitur laudatus IO. PHILIPPI. a)

§. XV.

Septimam idem IO. GEORGIVS II., & quidem noua quadam decisione b) adiungit. Edicti Torgauensis c) quidem atque Ord. Process. d) mentionem facit in praefambulo, nonnullosque Doctores ex hisce normis ius dicere, nullumque inter debita allodialia & feudalia discrimen facere tradit, statim autem subiicit: nachdem aber andere dafür halten, daß solche Verordnung allein in allodial-Gütern statt hat, nicht aber auf die Lebens-Schulden zu ziehen, in welchen nach allgemeinen Rechten und deren Rechtsgelehrten Meinung nebenst den Capitalien die Zinsen, wann derselben gleich im consens ausdrücklich nicht gedacht, ihrer priorität nach, vor andern Gläubigern, so kein besser Recht haben, ungeachtet sie an ihren Capitalien verzürket werden, abzustatten, bishero auch in unserm Appellation-Gericht und Schöppen-Stuhl also gesprochen worden: so lassen wir uns diese letztere Meinung allerdings gefallen, und befehlen hiemit, daß in unsern Landen hinführo jetzt gedachter Massen auf Capital und Zinsen in Lehn-Schulden erkennen,

7)ma:

C 3

gespro

a) l. c. n. 8. & 9.

b) Est inter alias X. v. Cod. Aug. T. I. p. 198. in f.

c) de qu. v. sup. §. 8.

d) de qu. sep. §. cod. p. 12.

gesprochen, und in gleicher Ordnung gesetzt werden solle. Ius itaque singulare, ceu vidimus, tributum est debitis consensu Domini & agnatorum munitis, quod tamen praetermisse ILL. STRYKIVS, quum de obligatione feudi consensu munita commentaretur. a) Ad originem autem huius dispositionis quod attinet, hanc esse res ipsa loquitur: Persuaserant sibi olim Doctores, ius Romanum in concursu processu semper vsuras in eadem cum sorte adiudicasse classe. b) Quum autem sapientissimi Saxonum legislatores constituerent, sortis in concursu prae vsuris habendam esse rationem c) iniuriam hoc modo fieri putabant iuri a cordatissimis mortalium conscripto. Quam ut quodammodo lenirent, semper ex placitis iuris Romani pronuntiabant, simulac casus existeret in sanctione Saxonica verbis expressis haud decisis. Inde iam adnotauimus d) Doctores in casu, si ecclesia esse creditrix, ex principiis iuris Romani vsuras vna cum sorte adiudicasse, admodum indignante Electore, quod domesticam constitutionem susque deque haberent, peregrinis delectarentur. Nihil tamen secius heic idem deprehendimus. EDICTVM TORGAVIENSE e) generalem proponit sanctionem de omnibus vsuris, easque exsolui non permittit, nisi sortem suam iam acceperint creditores. ORDINATIO PROCESS. f) eandem repetit, nisi quod casus quosdam excipiat, (quo ipso autem regulam in casibus non exceptis confirmat.) Hos inter licet non sit, de quo heic sumus solliciti, si scilicet debitum consensu est munitum, Doctores tamen ius Romanum exosculantes regulam iuris patrii respuebant, peregrinumque postmodum quasi reducere, omnibus adlaborabant neruis. Condonandum fortasse, si modo recte eius adsequuti essent mentem. Enimuero nullo modo id factum esse, ex
 118

a) vid. cap. 4. quod de effectibus consensus est conscriptum.

b) de qu. v. sup. §. 12. p. 17. not. a)

c) v. sup. §. 8. p. 11. sq.

d) §. 12.

e) v. §. 8. p. 11. sq.

f) v. §. eod. p. 12.

is adparebit, quae supra a) fati sunt adducta. Adjudicabant itaque vsuras ante sortem, licet bona non sufficerent, reclamantibus legislatoribus Romanis, reclamantibus domesticis. Malum interim larius serpebat ipsamque Principis inficiebat aulam, & sic ea, quam exhibuimus prodibat constitutio, Edicto Torgauensi mentique IOANNIS GEORGII I. acquiritatem curae cordique habentis, admodum contraria. Vnde etiam a sapientissimo Principe FRIDERICO AVGVSTO rursus est euerfa. b) Firmo interim coniecturam meam stare talo, vel ipsa, quam adduxi, sanctio pragmatica, item CARPZOVIVS c) prodit, vnde illi amplius immorari superuacaneum duco, vnicum id adhuc adiiciens: Doctores sententiam illam propugnantes, varias conquisiuisse rationes ficulneas, quibus suffulcirent, ne temere patriam legem posthabuisse adcausarentur. Has inter & haec est: *Dominum, qui in vno dispensare & possibile facere possit, quod erat impossibile, vtrique & in altero dispensare, & quod impossibile, possibile facere posse.* Sunt verba ZANGERI d) ita argumentantis: Si Dominus efficere potest, vt feudum pro sorte & vsuris obligari possit, quod iure communi fieri nequit, efficere quoque potest, vt vsurae sorti in concursu praeferantur, hoc enim iuri communi aequae est incognitum. Enimvero id quidem probat, Dominum id efficere posse, non autem, quod reuera ita constituerit. Hoc enim factum ante constitutionem allegatam quae 1661. prodiit, nemo dixerit. Et tamen ZANGERVUS dudum ante illam id adseruit, ac CARPZOVIVS e) postea repetiit.

§. XVI.

Diximus hucusque de exceptionibus, quae ipsa Serenissimorum Legislatorum nituntur auctoritate. Alias autem adhuc Doctores addiderunt, vnde & has in considera.

- a) §. 3. p. 5. b) v. inf. §. 20.
 c) L. 4. Tit. 6. resp. 43. n. 22.
 d) de except. P. III. c. 25. n. 90.
 e) Lib. IV. Tit. 6. resp. 43.

8)ua.

derationem vocare oportet. Octavam scilicet hanc constituant: si usurae non sunt lucrativae sed compensatoriae, i. e. interprete IO. PHILIPPO a) si creditor probet, se ob defectum pecuniae, quam iusto tempore non solvit, coactum fuisse, vendere lares paternos, vel praedia, vel aliunde pecuniam sub usuris mutuo accipere. Optime haec conveniunt cum intentione legislatoris. Hic enim vetuit tantummodo, ne ille lucro gaudeat, hunc autem damnum maneat. Quod quum dici non possit de creditore, qui ipse usuras solvere cogitur, exceptio haec optimo iure adici potuit.

§. XVII.

9)na.

Nonam dicunt esse in *usuris rei iudicatae*, i. e. illis quae peculiari quadam sententia iam alicui sunt adiudicatae. Rationes hae adlegantur a CARPZOVIO b) 1) quod *usurae rei iudicatae* quae tales, non ex mutuo, sed ex iudicato debeantur, siue ex quasi contractu in iudicio inito, indeque dispositio Electoralis c) ad eas extendi nequeat. 2) quod statutariae dispositiones stricti sint iuris, & ad vnguem & contextum observandae, non vero ad alium casum extendendae. d) Constitutionem enim Electoralem, ait, tantum disponere de usuris ex mutuo, non autem de interesse ob moram, quale heic adesset. Usuras enim rei iudicatae deberi tantum ut interesse, id quod ex L. 2. & 3. C. de *usuris rei iudicatae* confirmare conatur. 3) adlegat auctoritatem rei iudicatae, quam tanti esse notum sit, ut nec princeps ex potestate plenaria auferre vel immutare possit. Denique 4) ita ipsi, quod exhibet, Scabinorum Lipsiensium responso, inest, venitque nomine: des gemeinen Wahns der Rechtsgelehrten. Singulas si consideraveris, primam cum tertia coincidere, secundam

a) in Obs. ad Decif. Elect. Decif. 8. Obs. 3. n. 4.

b) L. IV. Tit. 6. resp. 47.

c) vid. sup. §. 8.

d) Idem principium stabilire conatur d. 1. resp. 44. n. 8. ubi addit; praesertim si sint correctoriae & a iure communi exorbitantes.

secundam, vt alia taceam, in leges patrias iniuriam, a) tertiam autem vi sua non desitui deprehendes. Quum enim quisque sibi imputet, quod remedio iuris sententiam sibi haud proficuum a viribus rei iudicatae non suspenderit, conqueri sane non potest, si aliorum vsurae forti suae praeferuntur. Quartam denique nullius plane esse ponderis, iam alio loco b) non ita pridem est ostensum. Ceterum has vsuras ex eo tempore computari, atque hoc nomine insigniri notandum, *ex quo sententia desuper lata vires rei iudicatae nata fuit.* Praeiuicia hanc in rem communicat inclutus olim ICTUS, QVINTVS SEPTIMIVS FLORENS RIVINVS c)

§. XVIII.

Decimam exceptionem aiunt esse in perceptione fructuum loco vsurarum *in pacto antichrescos.* Vnde, qui hoc modo vsuras est lucratus, restituere illas in concursu, atque expectare vsque dum alii fortem suam acceperint, non tenetur. Ratio haec est; quod constitutiones Electorales d) loquuntur de contractu mutui, & in hoc vsuras fortibus postponunt; heic autem plane aliud est negotium, quoin non tam dici potest, quod quis lucretur, sed mercedem tantum accipit laborum suorum. In finitis enim incommodis hunc contractum esse inuolutum nemo est qui nesciat. Praeiuicium exhibet CARPZOV. e)

10)ma.

§. XIX.

Vndecima est: si concursus creditorum haut existit, sed *vnus ex creditoribus tantum debitorem conuenit* & executionem vrget, tunc fortem cum vsuris ille accipit, licet moto postea concursu debitor non soluendo existat. Ratio est: quia constitutiones Electorales f) de concursu loquuntur creditorum, iusque, quod in illo obtinere de-

11)ma.

D

beat,

a) conf. quae sup. dicta sunt §. 12.

b) in diff. de optione minoris heredis in feudalibus §. 17. p. 23.

c) in enunciatis iuris ad Tit. 50. §. 5.

d) v. sup. 5.

e) P. I. Conf. 28. def. 165.

f) v. sup. §. 8. p. 11. seq.

beat, fanciunt. Non itaque intelligendae de casu ubi nullus adest concursus, sed vnus ex creditoribus sibi vigilauit. Dolus bonus is est, ex quo quod percepit, sibi retinet, nec in concursum conferre tenetur. Sententiam rem pariter confirmat CARPZOVIUS a)

nam.

Denique Celeb. GODOFR. BARTHIUS b) exceptionem addit, quam omnes alii silent. *Cambii scilicet usuras* hoc quoque gaudere ait priuilegio. Enimuero, quum neque legem, neque rationem adiecerit vir doct. neque, quod subiecit responsum Dnn. Scabinorum Lipsiensium, integrum communicauit, sed fragmentum tantum admodum obscurum, nemo vitio mihi vertet, si indicare illud mihi sufficiat, verbumque non amplius addam.

§. XX.

Ius Sax. El.
recent.

Conuerto me potius ad ius Electorale recentissimum. Mutatam admodum esse iuris veteris faciem per nouam, quae auspiciis gloriosissimi Principis FRIDERICI AVGVSTI prodit, *Ordinationem Processus*: nemo negabit, qui vel leui in illa versatus est brachio. Apponamus verba, & statim patebit, quae sit mens Sapientissimi Legislatoris c) Und wollen wir zwar im übrigen hiemit verordnet, und unsere iote neue decision d) dahin erläutert haben, daß in Zukunft die Zinsen, wenn der consens nicht ausdrücklich auf das capital restringiret, in concursibus creditorum ohne Unterscheid, sowohl bey Lehn- als bey allodial-Gütern mit dem Capital in eine classe lociret werden. Es ist aber NB. dieses nur von denenjenigen Zinsen, so in den letzten 3. Jahren vor angestellter Blage, oder vor entstandenem concurs verfallen e) und von solcher Zeit an noch ferner aufgelauffen, zu verstehen, da hingegen ein Gläubiger, so dieselben weiter anwachsen lassen, wegen derer vorher verfallenen, erst nach allen Capitalien derer sämtlichen Creditoren zu befriedigen. *Prima haec est mutatio de hypothecis*

a) L. IV. Tit. 6. resp. 44.

c) v. addit. ad Tit. 46. §. 3.

e) cons. add. ad Tit. 41. §. 6. in f.

b) in hodogeta for. c. 3. §. 27.

d) de qu. v. sup. §. 15. p. 21.

potestis expressis & quidem iudiciali consensu confirmatis (alias enim plane non adgnoscit) praecipiens. Tollit illa verus inter feuda & allodialia hoc in capite discrimen, de quo supra diximus, a) adprobatque triennium, de quo verba quoque iam fecimus, b) ita tamen, ut usuras, quae post illud triennium porro excreuerunt, etiam soluendas adfirmet, de quo nihil cauerunt ERNESTVS AVGVSTVS & AVGVSTISSIMVS REX noster. c)

Secunda mutatio chirographarios adficit creditores, & ita de illis disponit: *Si chirographum iudiciali nititur auctoritate, & consensus non ad sortem tantum est restrictus, usurae una cum sorte in eadem locantur classe; Si autem non accedente iudicis confirmatione scriptum, non nisi postquam quilibet ex creditoribus suam accepit sortem, in concursu sunt soluendae.* Verba haec sunt d) das interesse morae und die Zinsen, sie mögen aus einem Wechsel-Brief oder aus einer andern obligation herrühren, sollen in concursibus creditorum, auffer bey gerichtlich consentirten Posten, wo der consensus nicht auf das Capital restringiret, nicht mit dem Capital in einer classe, sondern erst nach allen capitalien ohne Unterscheid pro rata vergnüget werden. De triennio autem, cuius modo fecimus mentionem, nihil legitur repetitum. Ratio interim, cur iudicialis tam acriter requiritur auctoritas, sine dubio haec est: quod hoc modo multae debitorum euitari possint fraudes, quum creditores facilius detegere queant, an obaeratus iam sit debitor, an non, id quod alias magno debitores celare solent studio. Prospexit itaque creditoribus; ne seculo nostro, quo nec hospes ab hospite tutus, nec focer a genero, tot expositi sint periculis quam antea. Alias tamen adhuc dari posse rationes, lubens confiteor, id tantummodo subiiciens: verba: ohne Unterscheid, occasionem praebere posse altercationibus, quum ita possint accipi, ut *sine discrimine creditoris*, siue sit ecclesiasticus siue secularis, vel ita, ut

D 2

sine

a) §. 15.

b) §. 7. p. 11.

c) v. ib.

d) v. addit. ad Tit. 50.

sine discrimine chirographi, siue sit cambium, siue aliud instrumentum, it. *sine discrimine temporis*, intelligantur, id quod ex edicto Regis Potentissimi a) a priuato non decidendum, interpretatione Curiae regiae reseruata.

Denique & hoc notandum: *de usuris rei iudicatae* b) de qua ante non exstabat lex peculiaris, cautum heic esse: daß von der Zeit, da das designations-Urthel rechts-träffig worden, einem jeden Gläubiger, dessen Forderung darinnen vor liquid erkannt, wenn gleich der passus prioritatis noch nicht völlig erörtert, das *interesse rei iudicatae* gleich dem Capital in seiner Ordnung entrichtet werden solle. Rationem iam praeoccupauit c) vnde sicco pede heic praetereo, binisque tantum adiicio verbis, iussisse insimul Legislatorem sapientissimum: *vrusuræ semper sententiis de sorte lativna inferantur* d) ne noua alias ex hoc capite oriatur contentio.

§. XXI.

Ius Sax. Du-
cale.

Vidimus ius Sax Electorale; ad Ducale itaque nunc erit properandum. Multis modis illud ex sententia diuersarum prouinciarum ICtorum in capite de vsuris differre ab Electorali, iam obseruauit SCHILTERVS. e) Nouam heic addere expediet differentiam, ab aliis haud obseruatam. In eo quidem conueniunt Serenissimi Duces cum Electoribus quod 1) vsuris rei venditæ 2) ex annuis redditibus 3) a fideiussore pro debitore principali solutis, idem tribuant praelationis priuilegium. Quantum autem 4) ad vsuras pupillis debitas, hae non eodem modo describuntur ac in Electorali, f) vnde dubium, an omnibus pupillis hoc competat ius singulare, an illis tantum, qui tutorem conueniunt. Ecclesiis autem 5) eodem modo ac iure Electorali idem heic datum est priuilegium, ideoque notandum ILLVSTREM BOEHMERVM g) non in-

a) quod praefixum est nouae huic Ordinationi.

b) de qu. v. §. 17. p. 24.

c) cit. §. 7.

d) v. add. ad Tit. 41. §. 6. f. it. ad Tit. 52. §. 10. it. ad Tit. 39. §. 5.

e) Ex. 35. §. 6. seq.

f) v. sup. §. 24.

g) in iur. Eccl. L. III. T. 16. §. 30.

intelligendum esse de territorio *Gothano*, neque de *Ifenacensis*, quando de hoc privilegio ita exprimit animi sensus: *Tale autem extra Electoratum iis (ecclesiis) datum fuisse, haut probant, vi fere in SAXONIA DVCALI RICHTERI sententia a) praeualeat &c.* Id quoque obseruandum de scholis, hospitalibus &c. mentionem heic non fieri, quae tamen commemorantur in iure Elect. b) 6) vsurae vxori loco alimentorum debitae illo etiam gaudent, ceu Princeps incomparabilis, ERNESTVS PIVS lineae Gothanae propator, in *Ordin. Process.* 1670. edita & 1704. repetita pluribus exponit. c) Nachdem nun alle Creditores, und also auch die chirographarii, der Haupt-Summe oder Capitalien halber aus des Schuldners Gütern vergnüget, alsdenn und eben nicht sollen ihnen auch, wenn noch etwas übrig, ihrer Ordnung nach die Zinsen bezahlet werden. Es wäre denn, daß einer restirende Kauff-Gelder, neben darauff gelauffenen Zinsen, oder Zinsen in annuis redditibus, oder ein Bürge solche Zinsen forderte, so er in Bürgschaft vor seinen Principal bezahlet, oder ein Unmündiger, oder Kirch- und Gottes-Häuser, oder ein Ehe-Weib wegen ihres eingebrachten Ehe-Geldes, von Zeit an, da der Mann Todes verfahren, und sie in andere Wege mit nothdürftigem Unterhalt nicht versehen würde, gleicher gestalt Zinsen suchte. Denn in solchem Fall sollen die Zinsen, so fern als solche Land-üblich, sammt der Haupt-Summa, jedoch nach der Ordnung und Gelegenheit eines jeden Rechts und Priorität bezahlet werden. *Isdem verbis hæc proponuntur in Ord. Process. Serenissimi Ducis Ifenacensis IOANNIS WILHELMI d) quae 1702. publici iuris facta.*

§. XXII.

Apparet itaque, potissimum in eo Serenissimos Ducibus diuortium facere ab Electoribus, quod vsuras ex differentia ab Electoribus feudali, i. e. Domini atque agnatorum consensu mutuo.

D 3

nito

- a) de priuil. credit. c. 7. n. 43. vbi regula constituitur de vsuris non antea soluendis, nisi sortem quisque acceperit. b) v. sup. §. 12. c) P. 1, c. 18. §. 12. d) Tit. 28. §. 12.

nito plane sileant, hasque ceteris quas tradunt, exceptionibus non subiiciant, & ideo *ex regula* non nisi postquam ceteri creditores sortem acceperunt, solvendas velint. Amplexi scilicet sunt opinionem eorum Ictorum, qui teste Serenissimo Electore IO. GEORGIO II. in debitis feudalibus etiam sortem vsuris praefereendam existimant. En verba a) Ob zwar in unserm Churfürstenthum, vermöge des Vorgauischen Ausschreibens und der Gerichts-Ordnung vor allen Dingen in concursu creditorum die Gläubigere ihrer Capitalien vergnüget, und eher die Zinsen von ausgeliehenen Geldern nicht bezahlet werden sollen. Dar aus etliche Rechts-Lehrer schliessen wollen, daß hiedurch die gemeinen Rechte geändert, und also die Zinsen ohne Unterscheid, wenn gleich dieselben von einer Lehn-Schuld her rühren, zurück gesetzt werden müssen. Responsum hanc in rem exhibet. CARPZOV b) anno 1641. ab Ordine iuridico Lipsiensi in causa Georgii Friderici a Schönberg datum, ex quo sequentia subiicere placet: Dennoch aber und dierweil alle Gläubiger ihrer Capitalien halber nicht bezahlet werden können, und gleichwol vermöge des Vorgauischen Ausschreibens und der Gerichts-Ordnung insgemein und ohne Unterscheid wohl und heilsamlich versehen, daß vor allen Dingen die Gläubiger die Haupt-Summen vergnüget werden sollen, und zwar aus dieser vernünftigen Ursache, daß sonst die andern Gläubiger Schaden litten, derjenige aber, so von ausgeliehenen Geldern Zinse bekäme, Gewinn zu hoffen hätten, welche Ursach eben sowol, wann ein consens über Lehn-Güter, als wann er über Erb-Güter aus gebracht, statt findet, so ist auch George Friederich von Schönberg die verschriebenen Zinsen ehe zu fordern nicht befugt, es sey dann, daß die andere Gläubiger ihrer Capitalien halber vollkömlich vergnüget und abgefunden worden. *M. N. W.* Haec sententia ob summam, quam continet, aequitatem, adrisit Serenissimis Ducibus, ideoque ne verbulum quidem de

a) v. Cód. Aug. T. I. p. 298. decif. 19.

b) L. IV. tit. 6. resp. 48. num. 8.

de usuris debiti feudalis addiderunt, certo satis indicio, *ex regula* illas esse diiudicandas fortibusque posthabendas, praecipue, quum ad oculum pateat, Duces Serenissimos in aliis vestigiis Electorum instituisse. Si itaque animus fuisset, hoc in casu idem cum Electoribus sentire, mentem de illo etiam aperuissent, sicut in ceteris fecerunt. Quae quum ita sint, chirographiorum sane multo melior est conditio iure Ducali quam Electorali. Neque immerito. Si enim cum hypothecariis illos comparaueris, maiori reperies debitores a chirographariis adfici beneficio, quam ab hypothecariis. Hi, praesertim, si hypothecam desiderant iudiciale, vulnus debitoris, quod quocunque modo occultare solet, dum sanare constituunt, omnibus detegunt, quum e contrario chirographarii ita medicam adferunt manum, nemini ut pateat, qua lue aegrotus laboret, quibusque disruciatur doloribus. Pudet scilicet eiusmodi aegrotos morbi quo corripiuntur, pudet aegritudinis, ideoque omnes atque singulos illam celare magno annuntur studio. Quom quum chirographarii beneficium suum accommodent, merito quoque quandam illius sentiunt remunerationem. Adde & hoc: interesse admodum Reipublicae, ut, quantum fieri potest, omnibus ac singulis facultates suae conferuentur. Fieri autem id nequit, si usurae forti praeferantur. Ita enim evenit, ut multi forte, qua in omne collocauerant praesidium, orbat, cum egestate colluctare cogantur, quod sine dubio soluti Reipublicae e diametro est aduersum. Quae quum in mente mecum voluto, certior semper fio, fore ut, qui hanc causam iam in illustri quodam foro Sax. tuentur, victores existant, *fortemque ante usuras debiti feudalis* certissime capiant. Nec metuo idolum illud, quod *observantia* audire solet; hoc enim quum in casibus ratione, lege & aequitate destitutus non nisi vulgum Ictorum hodie habeat adoratores, in illustribus iudiciis, ubi adsident, quibus de meliori finxit praecordia Titan, merito exulat. Themidi ibi litatur rationibus stipatae, non superstitioni iuri-

Observantia

juridicae. a) Electores interim cur haec omnia neglexerint, iam supra est expositum, b) additumque: Sapientissimum Principem FRIDERICVM AVGVSTVM, veterem hanc rursus eradicasse sententiam.

§. XXIII.

Dubium tollitur.

Ast audire mihi videor nonnullos, qui vti que de debitis feudalibus in Ordinationibus Process. Serenissimorum Ducum dispositum esse, sequentemque §. satis id demonstrare clamant. Audio, verum est, proboque. Id tamen pace eorum regero: *de usuris debitorum feudalium nihil ibi esse constitutum, sed de ordine tantum, in quo collocanda cuiuslibet fors. Proposuerant scilicet hucusque Duces Serenissimi, quis ordo in concursu obseruandus esset ratione allodialium bonorum.* Quum autem scrupulus oriri posset de feudis, an in his idem obseruandus sit ordo? hunc etiam e medio tollunt, diuersasque, quae in hoc casu formandae sint classes, enumerant. De usuris autem ne *ypō* quidem addunt, quoniam regulam generalem de illis iam tradiderant §. praecedente. Haec quum cum amico communicarem, ordinationesque essent ad manus, ille, postquam vtrumque perlegisset §. nihilque in posteriore de usuris debiti feudalis constitutum mecum obseruasset, sententiam diuersam propugnaturus: *hunc casum plane non esse decisum in Ordinationibus Ducalibus Saxonis* exclamabat. Ast regerebam ex tempore: aut decisis est, aut non. Si illud, seruanda est regula §. 21. tradita; si hoc; decidendus ex iure communi Romano. Hoc autem in casu, si bona debitoris non sufficiunt, idem adferere; *sortem scilicet usuris in concursu anteferendam iam supra dedi demonstrarum.* c) Quoin si auctoritates adhuc desideras, neque in hoc deero. Ita SCHILTERVS d) ICtorum sui temporis antesignanus: *Cuius rei ratio non est, quam communiter assignant, quod iniquum sit, alium creditorem*

a) conf. quae de obseruantia dixi in disquisit. de optione minoris heredis in feudalibus. §. p. 21.

b) §. 15.

c) §. 3.

d) Ex. 35. §. 7.

torem fortem cum usuris accipere, alium vero sorte & usuris carere. NEQUE ENIM IUS ROMANVM HANC INIQUITATEM ADMITTIT, quum eo in casu, quando omnibus satisfieri non potest, etiam secundum ius commune usurae post sortem solvantur. Ita RICHTERVS: a) praedicta vero assertio (intelligit regulam: usuras vna cum sorte in eadem classe esse locandas) locum saltem habet eo in casu, quando in concursu bona ad satisfaciendum omnibus creditoribus sufficiunt, secus igitur est, quando omnibus satisfieri nequit. Et ne dicas, Richterum loqui de iure Saxonico, id adhuc addendum puto, falsum id esse, quum numero 43. demum ius Saxonicum tradere incipiat, a num. 28. autem vsque 42. inclus. ciuile Romanum proponat. Alias magni nominis Doctores, WESENBECIVM, b) inclytum ordinem ICTorum Altdorffinorum c) idem mecum sentientes, studio omitto partim quod rationibus pugnare malo, partim, quod ex iis, quae adduxi, iam adparat, argumentis fat grauib. niti meam sententiam.

§. XXIV.

Quamquam autem, ceu dixi, usurae feudales hoc non gaudeant priuilegio, esse tamen alias iure hoc singulari munitas, ex adductis Ordinationibus est manifestum. De his porro exurgit quaestio: an ita priuilegiatae currant vsque ad tempus moti concursus, an vsque ad tempus exsolutionis? siue, vt planius dicam: an usurae iam ante concursum debitaee, hoc iure praelationis gaudeant, an & illae, quae moto & pendente concursu excreuerunt? Rariorem esse hanc quaestionem vel ex eo patet, quod pauca de illa in sententiarum reperiuntur collectionibus. Vnde eo rectius in illa soluenda operam credo collocari posse. Ante autem, quam de illa sententiam meam aperiam, paucis praemonere iuuabit, a IOANNE GEORGIO II. Saxonum Electore anno 1665. diuersis ICTorum Ordinibus inter alias & hanc propositam esse quaestionem: an moto concursu sista-

Quousque
priuilegiatae
usurae peti
possint?

E

a) de priuileg. credit. c. 7. §. 38.

b) consil. 50. n. 34. f.

c) v. consil. Altdorfina resp. 59. in fin.

tur curfus vsurarum? negarunt omnes, debitoremque condemnarunt ad vsuras soluendas, vsque dum fortem reuera restituerit, ceu pluribus exposuit ILL. BERGERVS a) Argumentum inde nonnullis fortasse orietur: *si omnes vsurae. vsque ad restitutionem fortis debentur, multo magis privilegiatae.* Specie sua se admodum commendat, si prima fronte consideratur, additurque quod Dni Lipsienses apposuerunt: Wir sehen gar nicht, wie pendente concursu auf einigerley Weise denen Creditoren die Zinsen oder interesse abgesprochen werden mögen. Denn wir beständig davor achten, daß derjenige, so nicht zu rechter Zeit seinen Gläubigern mit versprochener satisfaction begegnet, sondern es zu denen Hülffsactibus kommen läffet, allerdings in mora verliere, es wäre denn scheinbarlich, daß ein oder mehrere Gläubiger gefährlicher oder eigennütziger Weise den concursum aufhalten thäten &c. Enimvero nihil exinde posse inferri, vel ex eo patet: quod de eo tantum interrogati sint Icti: *an debitor ad eiusmodi vsuras, quae pendente concursu excreuerunt, creditoribus sit obligatus?* Hanc nemo negabit, sed *an ita debeat, disquiritur, vt in concursu in praedictum aliorum creditorum sortem petentium statim sint soluendae,* b) *licet hi forte carere cogantur?* Ex iure civili negandam esse quaestionem nemo non videt, qui ea, quae supra c) tradidimus, recte imbibit. *Iure Brandenburgico recentiori a Potentissimo Rege constituto, trium tantum annorum soluuntur vsurae, d) & sic quaestio, quantum quidem ad concursum, plane cessat. Iure Saxonico Electorali nouissimo currere vsuras pendente concursu supra iam obseruimus e) Iure Ducali quidem nihil de hoc capite expressis verbis cautum reperimus, ex analogia tamen rem facile posse confici existimo. Vidimus scilicet, Serenissimos Duces maximam creditorum vltimorum gessisse curam,*

a) in supplem. ad electa disceptat. forens. P. II. p. 662. 670. n. 23.

678. n. 23. 694. n. 23. 712. n. 23.

b) Post concursum enim adhuc peti possunt, ceu §. 28. dicitur.

c) §. 3. p. 5.

d) v. §. 7. p. 10.

e) §. 20. p. 26.

ram: a) Vidimus, regulis aequitatis ac prudentiae id admodum conuenire. b) Has susque deque postea habuisse nunquam sunt credendi sapientissimi legislatores, ne, quod altera concesserunt manu, altera eripere rursus videantur. His suppositis sponte sua fluit, ita intelligendum esse textum allegatum, c) ne creditores postremi plane spe sua excidant, prioresque omnia capiant. Refringere potius voluisse praesumendi sunt Serenissimi exceptiones suas, quantum fieri potuit, ne nimis regulam infringere. Vnde, quum vsuras in quibusdam casibus forti praefereudas constituerunt, de vsuris ante motum concursum iam debitis sine dubio id intellexerunt, ne melioris conditionis in omnibus sint, qui lucro inhiant, quam qui damnum auertere adlaborant. Sat ipsis iam tributum est priuilegii, vt in vsuris ante concursum debitis aliorum forti praeferantur. Sufficere id potest lucrum quaerentibus, ne duplici adficiantur emolumento, quum duplex incommodum alios exspectat, quae singula confirmantur auctoritate iuris ciuilibus, ad quod confugiendum, si casus in iure patrio non satis est decisis. Nec omnis decollauit spes de percipiendis in posterum vsuris, si quis bonis cedere cogitur; vnde, quod reliquum est, alio tempore, si debitor ad meliorem fortunam forte perueniat, semper potest expeti. d) Et licet spem illam admodum fatear esse fallacem, aequius tamen mentique Principis Clementissimi magis puto esse conforme, vt ad eiusmodi spem ablegetur, qui fortem cum vsuris quodammodo iam accepit, quam qui vtroque adhuc caret.

§. XXV.

Est remouendus adhuc, quem hoc in capite a non-Dubium re-
nemine morum noui, scrupulus. Inseruit scilicet Cel. mouetur.
GODOF. BARTHIVS *hodogetae* e) suo sententiam quam-
dam a Scabinis Lipsiensibus anno 1698. hoc in casu latam,
cuius verba: Daß das Interesse von ihrem Antheile an der

E 2

im

a) v. sup. §. 22. p. 31.

b) v. l. c.

c) §. 21. p. 29.

d) v. §. 28.

e) cap. 3. §. 27. edit. recent.

in lagischen concursu Friederich Müllers Erben zuerkannent
 Post derer rückständigen Kauff Gelder bis zur Zeit der be-
 seehenen Auszahlung zu entrichten. Hanc tanti faciunt
 nonnulli, vt ne hiscere quidem contra sententibus licere
 arbitrentur. Enimuero non inuertere illam quae modo di-
 ximus, ex sequentibus patet. 1) est sententia a Ictis pronun-
 ciata, non lex atque constitutio legislatoris 2) in Electoratu
 lata est, nos autem loquimur de Ducatu Saxoniae 3) agit de
 vsuris rei venditae, vnde ab illa ad quascunque alias priui-
 legio munitas argumentari non licet. Grauiissima enim in-
 ter illas & alias intercedit diuersitatis ratio, quam & Ele-
 ctor IO. GEORG. adgnouit a) reuera scilicet heic agi de
 damno, non de lucri amissione. Si itaque adest damnum
 posituum, dum quis *re propria vna cum pretio* carere cog-
 gitur, mirum haud est, quod aliis praeferatur. Adde, quod
 rem vendere, pretioque indè redacto noua sibi conciliare
 potuisset commoda. Duplici itaque reuera adficitur da-
 mno. Eodem modo haud se habent hypothecarii ex hypo-
 theca feudali vsuras quaerentes. Re quidem (intelligo
 fortem mutuo datam) etiam carere coguntur; ast de pre-
 tio heic nihil dici potest, ergo simplex tantum adest da-
 mnum, quum alter duplex sentit. Quis autem ab illo
 qui duplici adficitur, argumentaretur ad eum qui simplex
 saltem sentit? 4) neque id praetermittendum: BAR-
 THIVM silere: an bona fuerint sufficientia an non. Prius
 fere supposuisse videntur Dni Scabini, dum id etiam ad-
 iudicant, quod *P agio* mercatores adpellant. Hae rati-
 ones sane ita sunt comparatae, vt, qui recte expenderit,
 ab vsuris rei venditae ad ceteras priuilegio donatas argu-
 mentum amplius ducere haud queat audere. Quantum
 autem ad ea, quae §. praeced. ex BERGERO retulimus,
 binis tantum notasse iuuabit verbis: Ictos circumstantias
 in hoc casu recte considerandas notanter monuisse: jedoch
 würde nach Gelegenheit der Umstände = = = dergleichen
 Temperament wie bey Ew. Churfl. Durchl. neuen decif. 27.
 in f.

a) v. sup. §. 19.

in f. & 30. in f. zu sehen (i. e. remissio vsurarum) nicht unbillig getroffen. Principalem autem esse circumstantiam, quando alter lucrum petit, alter damnum auertere operam dat, quis negauerit? Nihil itaque superest, quam vt ea adhuc apponam, quae MEVIUS a) ICTus magni nominis, tamque a solida iuris prudentiae notitia quam ab aequitatis laude celebratissimus, hanc in rem egregie est meditatus: *quodsi vnquam eo consilio opus fuit, status praesentium temporum desiderat, nec dubito, prudentius ea, quae circa concursus creditorum occurrunt, considerantes tandem eam iniquitatem (vbi scilicet vsurae forti praeferuntur) non toleraturos, vt paucis ex mole vsuraria cedant, aliis nihil aut parum ob illorum lucra eueniat, imo ob eadem insonitis debitoris fides & fama pereat &c.* (si scilicet quis forte excidat; hanc enim si modo conseruare potest creditor, famam debitoris sugillare non tam audebit, quam potius misericordia quodammodo ducetur)

§. XXVI.

Sufficiant haec de iure civili, Marchico & Saxonico. De aliis iuri-

Iam de aliis quaedam adhuc adiuicienda. De Magdeburgico auctor est RICHTERVS b) vsuras cum sorte in eadem locari classe, praeiudicioque Dnn. Scabinorum Hallensium de anno 1617. idem confirmat. Insertum illi videmus: *constitutionem Saxoniam nunquam esse receptam.* Enimuero aliud recentioris temporis exstat testimonium FRIDERICI I. augustae memoriae Principis, hoc modo dicentis: *Demnach wir von denen Commissariis, welchen wir die reuision und Einrichtung des Magdeburgischen Weichbildes aufgetragen, berichtet worden: daß allezeit bey der Stadt Magdeburg in viridi obseruantia gewesen, daß in concursibus zuerst die capitalia, hernach die Zinsen abgetragen worden, selches auch in das neue reuidirte Weichbild gebracht sey (so befehlen wir euch in Gnaden, euch darnach zu achten, und, wann in dergleichen Fällen appelliret wird, darnach zu sprechen.*

E 3

a) in discuss. leuam. inop. debit. c. 4. n. 28.

b) de priu. credit. c. 7. n. 35. it. Decis. 74. n. 54. Vol.

§. XXVIII.

Ultimam denique adhuc subiiciemus quaestionem: An post con-
an scilicet finito concursu, tributoque quod cuiuslibet tribui *cursum vsu-*
 poterat, *debitor adhuc ad vsuras teneatur?* Adfirmatiue si- *tae peti*
 ne vlla illam decido haesitatione. Quicumque enim pe- *queant?*
 cuniam mutuo accepit, non fortis tantum sed & vsurarum
 promisit solutionem. Factum hoc obligatorium id ope-
 ratum, nullo modo vt a fide data liberetur, nisi reuera praes-
 titerit, quod promisit, aut alter ius suum remiserit. Quod si
 itaque partem tantum praestitit, de eo quod superest, sem-
 per tenetur. Confirmatur hoc iuris naturae ratiocinium abs-
 Icto VLPIANO a) ALEXANDROque Imperatore. b)
Qui bonis cesserint, ait Alexander, *nisi solidum creditor rece-*
perit, non sunt liberati. In eo tantummodo hoc beneficium
 eis, *prodest, ne iudicati debeatantur in carcerem.* Hic itaque
 est cessionis effectus, vt squalor euitetur carceris. Si igitur
 debitor post concursum atque cessionem bona rursus
 adquirat, hereditatibus locupletetur, donationes acci-
 piat, inuentionibus ditetur, denuo vtique conueniri
 potest. Ponderis tamen cuiusdam debet esse, quod quis
 acquirit. Si enim in re minima consistit *in humanum,*
 teste IVSTINIANO c) *est, spoliatum fortunae suae in soli-*
dum damnari. Imo ipsi sibi hoc modo nocerent credito-
 res, dum neruos statim debitori succiderent, quibus ad-
 quirere, creditoribusque, quod debet, corradere posset.
 In Germania olim *carcerem, additionemque ad manus* ob-
 tinuisse, nonnullibique etiamnum obtinere, si debitor non
 omnia restituit, quae debebat, iam alii exposuere IO.
 GEORG. Zeidler d) IO. FRID. GEORGI e) GOTT-
 LIEB VOIGT. f) An autem de sorte ea tantum sint in-
 telligenda, an & de vsuris? inquirere superfedeo, quum pa-
 gellae

a) L. 4. ff. de cess. bon.

b) L. i. C. qui bon. ced. poss.

c) §. fin. l. de act.

d) diss. Altdorff. anno 1679, hab. de carcere debitorum.

e) diss. Jen. eod. anno hab. de carcere obaeratorum.

f) de additione ad manus.

gellae iam praeter spem excreuerint, & compellanda mihi breuibus adhuc generosissima atque nobilissima studiosae iuuentutis in incluta nostra Halensi corona.

§. XXIX.

Significantur
praelectiones
aestinae.

Multi scilicet iam circumacti sunt anni, quod Vobis me dicaui, GENEROSISSIMI atque NOBILISSIMI IUVENES! flos Academiae spesque Reipublicae! nec vquam poenituit instituti, quum non sine fructu laborem impensum intellexerim. Addidit id animum effecitque indies vt cresceret honesta illa TIBI inseruiendi cupido. Quam quomodo tempore hoc aestiuo explere constituerim, duobus TE monere volui verbis. Explicabo scilicet primo Sacratissimi Imperatoris IVSTINIANI INSTITVTIONES, & ita explicabo, vt, quid ad germinum earum intellectum ex antiquitate Romana monendum, perspicue semper tradam, quomodoque illud in succum & sanguinem possit conuerti, nunquam non ostendam. Deinde duce inelyto olim ICTO, IAC. FRID. LVDOVICI in PANDECTARVM versabor interpretatione, ea methodo, vt *diuersa iurisprudentiae Romanae atque Germanicae principia* indicem, conferam, singulaque ex fonte suo semper deriuem. IVS CANONICVM porro ad ordinem INSTITVTIONVM a Celeb. SCHILTERO conscriptarum exponam, illisque, quae ex historia ecclesiastica lucem accipere debent capitibus, foenerari eam omnibus intendam neruis. Denique *publicis* quoque, quas vocant, *praelectionibus*, in GEORGII BEYERI *delineationem historiae iuris Romani & Germanici*, quae sigillatim anno praeterlapsa prodiit, commentabor, eoque ipso facem iis praeferam, qui de solida iuris scientia acquirenda sunt solliciti. Horam quam praelectionibus meis tribuere constitui, iam non commemoro, peculiari id reseruans schedulae, qua publicae adfixa tabulae, vt animo beneuolo veniatis, audiat, iudicetis, etiam a Vobis contendo atque etiam.

Scrib. ex Museo die 20. Apr. MDCCXXVI.

p. 28. lin. 6. pro qua leg. quibus.

Halle, Diss., 1726 C-Z

ULB Halle 3
004 306 988

f

5b.

42.

17

(42)

1726

21

Q. D. F. F. Q. E. I.
DE

PETENDIS
EX CONCVRSV VSVRIS

EX IVRE ROMANO ATQVE GERMANICO

DISSERIT

GENEROSISSIMAMQVE ATQVE NOBILISSIMAM
STVDIOSAE IVVENTVTIS
CORONAM

AD

PRAELECTIONES AESTIVAS

EA, QVA PAR EST, HVMANITATE

INVITAT

D. FRID. SCHNADERBACH.

HALAE MAGDEBVRGICAE

TYPIS IOANNIS GRVNERTI ACAD. TYPOGR.